

ЗАХИСТ ІНФОРМАЦІЙНО-МЕТОДИЧНОЇ БАЗИ ДАНИХ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ ТА НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ

Актуальність. Слід зазначити, що загальноекономічне прискорення виробничо-економічних систем в Україні протягом останніх років не спрямовується в єдине поле поступу передових країн світу, що характеризується поступовою зміною параметрів та орієнтирів усе глибшого поринання в «індустріальну епоху», а не переходом до формування економіки інформаційного типу. В основі сучасної української моделі розвитку промислового виробництва в державі лежить інволюційна парадигма за синусоїдальною траєкторією руху його стратегічного потенціалу.

Об'єктивним є визнати, що макроекономічна динаміка параметрів розвитку промисловості не відповідає вимогам як до ефективності її функціонування та суспільним очікуванням, так і до достатності забезпечення рівня економічної безпеки в цілому та інформаційної, зокрема. Це зумовлене неспроможністю держави формування системи регулювання економікою, а також можливістю адаптації до мінливих умов функціонування реального сектору:

а) використовуваних заходів забезпечення захисту інформаційно-методичної безпеки,

б) механізмів усунення загроз від перманентного протікання економічних, соціальних, технологічних та політичних криз в нашому «державному утворенні».

Гостра необхідність: 1) світоглядно-методологічного та науково-прикладного розроблення й переосмислення сутності та змісту існуючої системи забезпечення економічної безпеки; 2) всебічної деталізації особливостей функціонування промисловості в умовах ресурсних обмежень; 3) врахування ваготи трансформуючого впливу різноспрямованих параметрів економічної динаміки на організаційну, комунікаційну та продуктову структури промислових підприємств, конвергентні та виробничо-господарські процеси і зумовлюють надзвичайну актуальність даного дослідження.

Досвід розробок. Теоретичним і прикладним аспектам вирішення багатограних проблем забезпечення захисту внутрішньої інформаційно-методичної бази даних у промисловості та раціонального використання її стратегічного потенціалу присвячені праці О. І. Амоші, В. М. Гейця, Б. М. Данилишина, С. М. Шкарлета та публікації Алімова О. М., Микитенко В. В. [1–6].

Зазначені розробки дозволяють сформулювати адаптивні теоретико-методологічні засади реалізації стратегії реструктуризації національного господарства для досягнення достатнього рівня економічної безпеки в цілому та інформаційної, зокрема. Проте, на думку авторів статті, сутність і зміст використовуваних технологій трансформаційних процесів у межах української економіки повинні виходити із того, що сучасні колізії економічних відносин можна вирішити шляхом реструкту-

ризації організаційних систем управління виробничо-господарською діяльністю суб'єктів господарювання.

Мета дослідження. З огляду на зазначене, метою статті є: 1) встановлення дієвості сформованих систем економічної безпеки промислових підприємств й уточнення цілей їхнього функціонування; 2) визначення проблем реалізації процесів формування й нагромадження релевантної економічної інформації в Україні; 3) визначення вимог до ефективності та відповідності раціональної системи інформаційного забезпечення підприємницької діяльності.

Результати дослідження. Питання забезпечення достатності рівня економічної безпеки підприємництва (що тісно пов'язані з підприємницькими, фінансовими, кредитними, страховими та іншими ризиками, що супроводжують фінансово-господарську діяльність) постійно виникають у полі зору науково-технічної й дослідницької роботи. Підприємництво, його фінансово-кредитне обслуговування, страхування кредитних, підприємницьких та інших ризиків є невід'ємними, тісно пов'язаними елементами успішного функціонування економіки.

Об'єктивним є визнати, що система економічної безпеки кожного промислового підприємства за своїми структурно-динамічними характеристиками є цілком індивідуальною. Її повнота та дієвість залежать від існуючої в державі законодавчої бази, від обсягу матеріально-технічних та фінансових ресурсів, виділених керівниками підприємств, від розуміння кожним з працівників важливості забезпечення безпеки бізнесу, а також від досвіду роботи керівників служб безпеки підприємств. Зауважимо, що надійний захист економічних інтересів промислового підприємства можливий лише при комплексному та системному підході до її організації. Тому в економіці має місце таке поняття як система економічної безпеки підприємства.

Оскільки, існуюча система економічної безпеки підприємства — це комплекс організаційно-управлінських, режимних, технічних, профілактичних і пропагандистських заходів, спрямованих на кількісну реалізацію захисту інтересів від зовнішніх та внутрішніх загроз [6], то одна визнаємо, що з її цільових підсистем — інформаційна — виконує саме конститутивно-ключову роль. При цьому, підприємництво на сучасному рівні розвитку світової економіки практично не може існувати без постійної фінансової підтримки, тому за результатами опрацювання систем і засобів управління кредитними ресурсами, страховими та іншими ризиками, пов'язаними з ними, можна побудувати дієву інфраструктуру економічної безпеки не лише у банківській сфері, а й підприємстві в цілому. А це, безумовно впливає і на вирішення проблем детінізації української економіки. Саме кредитні та стра-

хові ризики, як деталізовано автором у науковій праці [10], найчастіше займають провідне місце серед інших видів загроз економічній безпеці. Тому, маючи на меті розробку ключових алгоритмів системи економічної безпеки у сфері підприємництва, доцільно розглянути основні інститути цієї системи, а саме:

- внутрібанківські засоби та системи економічної безпеки у сфері кредитних відносин;
- організаційно-правові форми, структуру та принципи страхової справи як фактора зниження ризиків у сфері підприємництва;
- інші види гарантій щодо зниження ризиків у сфері фінансово-господарської діяльності;
- захист інформації з обмеженим доступом, її правовий режим.

Проблема формування системи нової економічної інформації в Україні ускладнюється тим, що за відсутності єдиної довгострокової політики держави стосовно розвитку всіх суб'єктів господарювання, на першому етапі реформування набув поширення блочний підхід, згідно з яким визначалась фіскальна, фінансова, промислова, аграрна політика й інші напрями політики розвитку без належної взаємозв'язки між собою. В умовах кризи вимоги до економічної інформації підприємств з боку держави формувались під тиском фіскальних потреб без належного врахування інтересів інших суб'єктів економіки. В результаті було втрачено економічну інформацію, яка реально характеризує результати господарювання на всіх рівнях національної економіки.

Важливою умовою забезпечення економічної та інформаційної безпеки підприємства являється створення ефективних спеціалізованих підрозділів, ціллю яких є інформаційна діяльність.

У одних фірмах — це інформаційно-аналітичний відділ, в інших — відділ маркетингу, на який керівництво фірми разом з іншими покладає і інформаційно-аналітичні завдання, в третій — відділ комерційної розвідки. Часто все залежить від рівня розуміння керівництвом фірми ступеня важливості інформаційно-аналітичної роботи для безпеки всіх сторін діяльності будь-якої комерційної структури та фінансових можливостей самого підприємства [7].

У цьому контексті, на думку авторів статті, головним завданням будь-якого з даних підструктурних елементів являється збір релевантної бази даних і обробка різноманітної інформації щодо:

- економічний стан фірми, регіону, своєї країни, країн, в яких є партнери;
- політичної ситуації в регіоні і країні;
- морально-психологічного клімату в колективі;
- конкурентів і дієвості використовуваних методів конкуренції (добросовісною і недобросовісною);
- кримінальні структури і можливі терористичні погрози;
- визначення цільових завдань по перевірці потенційних партнерів, клієнтів, конкурентів;
- розробки програм протидії промислому шпигунству, терористичним погрозам і іншим методам недобросовісної конкуренції;
- розробки програм дезінформації конкурентів: через засоби масової інформації;
- через інформаційно-телекомунікаційні канали;

через постачальників, суміжників, партнерів, клієнтів;

шляхом організації псевдо сприйняття конфіденційної інформації.

На рис. 1, за використання методичних підходів, пропонується у роботі [9] деталізовано зразок організаційної структури управління інформаційно-аналітичного підрозділу. При цьому, слід зважати і на те, що захист інформації слід здійснювати поетапно, а саме:

- 1 етап — визначення масштабів розповсюдження й аналіз рівня і типу загроз;
- 2 етап — розроблення технологій та формування системи захисту інформаційно-методичного забезпечення;
- 3 етап — реалізація плану цільового захисту інформації;
- 4 етап — контролювання, коригування та керування системою захисту інформації.

На першому етапі здійснюється аналіз об'єктів захисту інформації, ситуаційного плану, умов функціонування Підприємства, оцінити ймовірність прояву загроз та очікувану шкоду від їх реалізації, підготувати дані для побудови окремої моделі загроз.

Джерелами загроз може бути діяльність розвідок інших суб'єктів господарювання, а також навмисні або ненавмисні дії юридичних і фізичних осіб.

На другому етапі розробляється план захисту інформації, що містить організаційні, первинні технічні та основні технічні заходи захисту, визначити зони безпеки інформації.

Рівень захисту інформації означається системою кількісних та якісних показників, які забезпечують розв'язання завдання захисту інформації на основі норм та вимог захисту інформації.

Мінімально необхідний рівень захисту інформації забезпечують обмежувальними і фрагментарними заходами протидії найнебезпечнішій загрози.

На третьому етапі слід реалізувати організаційні, первинні технічні та основні технічні заходи захисту, установити необхідні зони безпеки інформації, провести атестацію технічних засобів забезпечення інформаційної діяльності, технічних засобів захисту інформації, робочих місць (приміщень) на відповідність вимогам безпеки інформації.

Засоби захисту інформації можуть функціонувати автономно або спільно з технічними засобами забезпе-

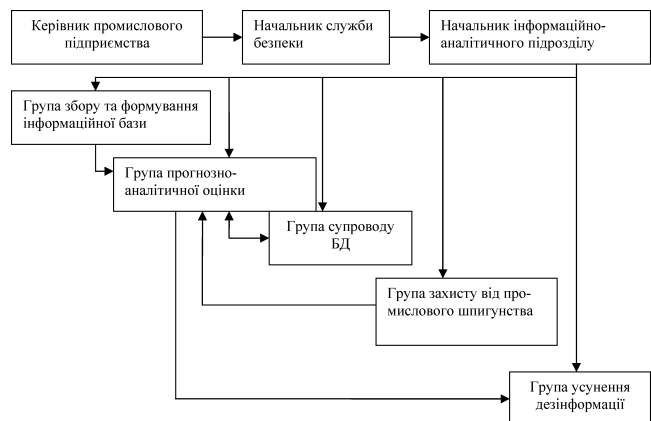

Рис. 1. Зразок цільової компоненти організаційної структури інформаційно-аналітичного підрозділу виробничо-економічної системи

чення інформаційної діяльності у вигляді самостійних пристроїв або вбудованих у них складових елементів [12].

На четвертому етапі необхідна організація проведення обстеження об'єктів інформаційної діяльності підприємства. Метою обстеження об'єктів інформаційної діяльності підприємства є визначення об'єктів захисту, виявлення загроз, їхній аналіз та побудова окремої моделі загроз [9].

Визначення вимог до економічної інформації підприємницьких структур слід вважати важливою передумовою для побудови раціональних інформаційних потоків при зниженні витрат на їх формування та підвищення ефективності управління. В умовах переходу до ринкової системи господарювання значно розширилось коло користувачів економічної інформації, яка характеризує результати роботи підприємницьких організацій. Це не тільки підвищило актуальність питань, пов'язаних із визначенням вимог до економічної інформації, а й зумовило необхідність вирішення нових завдань у сфері інформаційного забезпечення, визначення інформаційних ризиків і шляхів їх зниження.

Раціональна система інформаційного забезпечення підприємницької організації повинна відповідати таким вимогам:

1) з позицій держави — забезпечувати об'єктивність даних, на основі яких здійснюються розрахунки макроекономічних показників, розрахунки з державою, включаючи систему оподаткування; використання природних ресурсів, трудових ресурсів, дотримання встановлених екологічних норм і нормативів;

2) з боку споживачів продукції, робіт, послуг — якість товару, ціни, безпека в користуванні;

3) з позицій інвесторів — фінансовий стан підприємства, величина ризику при вкладанні капіталів у розвиток підприємницької структури, її перспективи і стратегія розвитку;

4) з позицій акціонерів — величина прибутків, величина дивідендів, перспективи розвитку підприємства;

5) з позицій контролюючих органів — дотримання чинного законодавства з питань здійснення підприємницької діяльності;

6) з позицій постачальників сировинно-матеріальних ресурсів — фінансова стабільність підприємства, його платоспроможність на поточний час і в перспективі;

7) з позицій найманих працівників підприємств — оплата праці, стабільність фінансового стану, перспективи розвитку;

8) з позицій менеджерів і адміністрації — забезпечення повної достовірної інформації, необхідної для прийняття обґрунтованих управлінських рішень [8].

Підвищення ефективності підприємницької діяльності на основі забезпечення повноти і достовірності економічної інформації передбачає реалізацію заходів у напрямках адаптації підприємницьких управлінських структур у відповідності з міжнародними стандартами, зниження підприємницьких ризиків на основі забезпечення повноти і достовірності економічної інформації.

Отже, оскільки головними завданнями реалізації технологій управління економічною безпекою є: 1) забезпечення найефективнішого функціонування промислового підприємства; 2) найпродуктивнішої діяльності операцій-

ної системи за умов раціонального використання різних видів ресурсів; 3) забезпечення певного рівня ефективності менеджменту персоналу та якості господарських процесів; 4) нарощування стратегічного потенціалу; 5) збалансований розвиток. Відтак, перманентний захист інформаційно-методичної бази даних і постійне уточнення напрямів підвищення рівня інформаційної безпеки уможливить досягнення визначених завдань і забезпечення економічних інтересу суб'єкта господарювання.

Література

1. Алимов О. М. Просторово-часовий ресурс трансформації української економіки / Микитенко В. В., Алимов О. М. // Продуктивні сили України: науково-теоретичний економічний журнал — К. : РВПС України НАН України, 2009. — № 2 (006). — С. 5–20.
2. Варналій З. С. Тіньова економіка: сутність, особливості та шляхи легалізації : монографія / З. С. Варналій. — К., 2006. — 362 с.
3. Микитенко В. В. Техногенна та енергетична безпека — настійна необхідність економічного зростання України / Микитенко В. В. // Уголь України. — 2005. — № 2. — С. 5–10.
4. Домарев В. В. Порядок здійснення захисту інформації на об'єктах інформаційної діяльності підприємства / В. В. Домарев. — Електронний ресурс — режим доступу <http://www.security.ukrnet>
5. Цимбалюк В. Інформаційна безпека підприємницької діяльності: визначення сутності та змісту поняття за умов входження України до інформаційного суспільства (глобальні кіберцивілізації) / Цимбалюк В. // Підприємництво, господарство і право. — 2004. — № 3. — С. 88–91.
6. Шкарлет С. М. Роль і місце категорії «економічна безпека» у глобальній моделі національної безпеки держави / Шкарлет С. М. // Формування ринкових відносин в Україні. — 2007. — №8. — С. 107–116. (0,9 д. а.).
7. Братель О. Поняття та зміст доктрини інформаційної безпеки / Братель О. // Право України. — 2006. — № 5. — С. 36–40
8. Бандурка О. М. Бюджетні процеси тінізації економіки та заходи її профілактики / Бандурка О. М. // Збірник матеріалів міжнародної науково-практичної конференції з проблем боротьби зі злочинністю у сфері економічної діяльності. — Харків: Національна юридична академія України ім. Ярослава Мудрого, — 2000. — С. 15.
9. Гуцалюк М. Інформаційна безпека України: нові загрози / Гуцалюк М. // Бизнес и безопасность. — 2003. — № 5. — С. 2–3
10. Горбатюк О. М. Сучасний стан та проблеми інформаційної безпеки України на рубежі століть / Горбатюк О. М. // Вісник Київського університету імені Т. Шевченка. — 1999. — Вип. 14: Міжнародні відносини. — С. 46–48
11. Чубарук Т. Проблеми законодавчого забезпечення інформаційної безпеки в Україні / Чубарук Т. // Право України. — 2007. — № 9. — С. 67–69
12. Гуцалюк М. Інформаційна безпека у сучасному суспільстві / Гуцалюк М. // Право України. — 2005. — № 7. — С. 71–73.